

dHaNvaNtaRi

(ವೈದ್ಯೋ ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿಃ ವೈದ್ಯೋ ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿಃ)

WHO IS DHANVANTARI?

DHANVANTARI is one of the incarnations of Lord Vishnu that we come across in several Puranas viz. Bhagavatha Purana, HariVamsa Purana, Brahma Purana etc...

Dhanvantari incarnation is purported to have taken place twice; in Chakshusha Manvanthara and in Vaivasvatha Manvanthara;

In Chakshusha Manvanthara Lord Vishnu was born in Chandra Vamsa as son of KaAsi Raaja by name DHANVA and hence called as DHANVANTARI the Aayurveda Pravartaka.

In Vaivasvatha Manvanthara pradurbhava of DHANVANTARI took place during Ksheera saagara Mathana; when He emerged out carrying Amrutha Kalasha;

According to Sushruta Samhita, etymologically the word DHANVANTARI is derived from....

Dhanu = science of (extracting) arrows ie., Shalya Shastra ie. Surgery;

Anta = End;

Dhanu + Anta = Dhanvanta = the end (complete knowledge) of Surgery;

Dhanvanta + ri = Dhanvantari the one who knows the end of Surgery;

DHANVANTARI is the Divine Doctor, Doctor of Doctors, Surgeon of Surgeons; the Supreme God of Medicine and Curing; Bhishak roopa of Lord Vishnu the BhavaRoga Vaidya.

Sri Vishnu Sahasranama Stotra extolls Lord Vishnu as **"vEdyo vAidyah...."** (sloka # 18)

DHANVANTARI rupee Paramatma is BhavaRoga Vaidya - He is Bheshajam -Bhishak (Sri Vishnu Sahasranama Stotra sloka # 62) the one and the only Medicine/Doctor for the disease called SaMsara (BhavaRoga) and the Doctor of Doctors the Divine Doctor who is the ultimate medicine/cure/remedy for all diseases physical/mental.

We find a reference to DHANVANTARI naamaka Paramatma in Sri Bhagavata Purana in the following slokas...

SB 1.3.17

धन्वन्तरं द्वादशमं त्रयोदशममेव च ।

अपाययत्सुरानन्यान्मोहिन्या मोहयन् स्त्रिया ॥

dhānvantaram dvādaśamam trayodaśamam eva ca

apāyayat surān anyān mohinyā mohayan striyā

SB 2.7.21

धन्वन्तरिश्च भगवान् स्वयमेव कीर्ति-

र्नाम्ना नृणां पुरुषां रुज आशु हन्ति ।

यज्ञे च भागममृतायुरवावरुन्ध

आयुष्यवेदमनुशास्त्यवतीर्य लोके ॥ २१ ॥

dhanvantariś ca bhagavān svayam eva kīrtir

nāmnā nṛṇāṃ puru-rujāṃ ruja āśu hanti

yajñe ca bhāgam amṛtāyur-avāvarundha

āyusya-vedam anuśāsty avatīrya loka

the gist of which is as follows...

DHANVANTARI was 12th incarnation of Lord Vishnu who was the founder proponent of AyurVeda Shastra the one who is the source of Medical Science to the Universe and the one who not only cures the diseases of the living entities but also relieves them from BhavaRoga the cycle of birth and death the material existence.

SB 9.17.4

काश्यस्य काशिस्तत्पुत्रो राष्ट्रो दीर्घतमःपिता ।

धन्वन्तरिर्दीर्घतमस आयुर्वेदप्रवर्तकः ।

यज्ञभुग् वासुदेवांशः स्मृतमात्रार्तिनाशनः ॥ ४ ॥

kāśyasya kāśis tat-putro rāṣṭro dīrghatamaḥ-pitā
dhanvantarir dīrghatamasa āyur-veda-pravartakaḥ
yajña-bhug vāsudevāṁśaḥ smṛta-mātrārti-nāśanaḥ

The son of Kāśya was Kāśi, and his son was Rāṣṭra, the father of Dīrghatama. Dīrghatama had a son named Dhanvantari, who was the inaugurator of the medical science and an incarnation of Lord Vāsudeva, the enjoyer of the results of sacrifices. One who remembers the name of Dhanvantari can be released from all disease.

"हरिवंश "

धन्वस्तु दीर्घतमसः विद्वान् धन्वंतरीस्ततः ॥

ಧನ್ವಸ್ತು ದೀರ್ಘತಮಸಃ ವಿದ್ವಾನ್ ಧನ್ವಂತರೀಸ್ತತಃ

Bhagavata Purana (8.8.33/34) describes Dhanvantari as...

अमृतापूर्णकलशं बिभ्रद् वलयभूषितः । (8.8.33)

स वै भगवतः साक्षाद्विष्णोरंशंशसम्भवः ।

धन्वन्तरिरिति ख्यात आयुर्वेददृगिज्यभाक् ॥ (8.8.34)

amṛtāpūrṇa-kalasaṁ bibhrad valaya-bhūṣitaḥ

sa vai bhagavataḥ sākṣād viṣṇor aṁśāṁśa-sambhavaḥ

dhanvantarir iti khyāta āyur-veda-dṛg ijya-bhāk

अमृत-आपूर्ण-कलशम् - nectar filled pot

बिभ्रद् वलय-भूषितः - holding, wristlets adorned with

सः वै भगवतः साक्षात् - he surely of The Lord, Himself

विष्णोः-अंश-अंश-सम्भवः - Vishnu's part's part created

धन्वन्तरिः-इति ख्यातः - Dhanvantaree, thus well known

आयुर्वेद-दृक्-इज्य-भाक् - Aayurveda propounders, sacrifice
(offerings) sharing

He was holding a pot filled with nectar, and was adorned with
wristlets, he surely was created from a part of the part of The
Lord Vishnu Himself. In other words,

Dhanvantari is an amsha of amsha of Vishnu. However, Sri
Madhvacharya clarifies elsewhere in sarvamula and in many
places that an amsha of amsha of God is complete like God
himself. We can also recall the Vedic "Poornamadah
Poornamidam" verse to remind ourselves of "Poornasya
poornamaadaaya poornamevavashishyate" – i.e. even if,
complete God is removed from the complete God, we are still
left with the complete God. Keeping in line with this Vedic
mandate it isn't hard for us to agree with Sri Madhvacharya's
conclusion that Dhanvantari is Lord Vishnu himself.

Elsewhere in Bhagavata, the avatars of Vishnu are listed. Here
Dhanvantari appears as the twelfth name clearly indicating the
purport of Bhagavata and Sri VedaVyasa. In the list of avatars
by Sri Madhvacharya in Mahabharata tatparya Nirnaya, the
same information is provided. Dhanvantari in MBTN (10.21)

ತತೋ ಭವಾನ್ ದಕ್ಷಿಣಬಾಹುನಾ ಸುಧಾಕಮಂಡಲಂ ಕಲಶಂ ಚಾಪರೇಣ |

ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ತಸ್ಮಾನ್ನಿರಗಾತ್ ಸಮುದ್ರಾತ್ ಧನ್ವಂತರಿರ್ನಾಮ ಹರಿನ್ಮಣಿದ್ಯುತಿಃ |

ततो भवान् दक्षिणबाहुना सुधा कमंडलुं कलशं चापरेण ।

प्रगृह्य तस्मान्निरगात् समुद्रात् धन्वंतरिर्नाम हरिन्मणिद्युतिः ।

tato bhavAn.h daxiNabAhunA sudhAkamaNDaluM kalashaM
chApareNa |

pragR^ihya tasmAnniragAt.h samudrAd.h dhanvantarirnaMa
harinmaNidyutiH || 10 .21 ||

Then Bhagavan Vishnu appeared as dhanvantari with a sudha kamanDulu in right hand, and amrita kalasha in left hand and was shining with the radiance of Indraneela mani.

Dhanvantari's form & mode of upasana

The form of Dhanvantari described in Bhagavata is full of the usual characteristics (lakshana) of Vishnu.

The form of Dhanvantari specified in Tantrasara sangraha by Sri Madhvacharya is specially meant for visualization during Dhanvantari mantra japa and worship. The form is as follows:

Dhanvantari resides in the Chandra-mandala & shines with the radiance of a million moons with which he enlivens the entire world. **He has jnaana mudra in one hand (right) and amruta kalasha in the other hand (left).** Such Dhanvantari has to be meditated inside oneself.

While every form of Vishnu (with the exception of Gayatri pratipadya Narayana) has to be visualized inside oneself and specifically in the heart, Dhanvantari is special. Dhanvantari is visualized not only in the heart (which is the place of anAhata chakra), he is also to be visualized in 5 other places – corresponding to 5 other chakras – sahasrara (above the tip of head), Ajna (between the eyebrows), Vishuddha (indrayoni - epiglottis), maNIpUra (navel) and another one down (could be svadhistana or muladhara). And at all these places, Dhanvantari is visualized to be pouring the amruta drenching us.

Note: It may not just be more than interesting coincidence that the set of places where one has to visualize Dhanvantari pouring amruta (chakras) coincides with endocrine glands of the body. These hormones play a role from the cerebral functionality, mental health to critical body function control, metabolism, and sexual libido and growth.

A worship of Dhanvantari with his factual knowledge is sure to lead us to a physically, mentally, emotionally and spiritually balanced life.

[SriMadAachaAryara karaArchita Dhanvantari murthy (at VyasaraJa Mutta) having JnaAna Mudra (right hand) and Amrutha Kalasha (left hand).]

Dhanvantari's importance

धन्वंतरि महामंत्र (तंत्रसारसंग्रह)

॥ धं धन्वंतरये नमः ॥

स्वयमुद्देशवान् पूर्ववर्णपूर्वो नमो युतः ।

धान्वन्तरो महा मंत्रः संसृतिव्याधिनाशनः ॥ १ ॥

चन्द्रौघकांतिममृतोरुकरैर्जगन्ति

संजीवयन्तममितात्मसुखं परेशं ।

ज्ञानं सुधाकलशमेव च संदधानं

शीतांशुमंडलगतं स्मरताऽत्मसंस्थं ॥ २ ॥

मूर्ध्नि स्थितादमुत एव सुधां स्रवन्तीं

भ्रूमध्यगाच्च तत एव च तालुसंस्थात् ।

हार्दाच्च नाभिसदनादधरास्थिताच्च

ध्यात्वाऽभिपूरिततनुर्दुरितं निहन्यात् । ३ ।

अज्ञान दुःख भय रोग महाविषाणि

योगोऽयमाशु विनिहन्ति सुखं च दद्यात् ।

उन्मादविभ्रमहरः परतश्च सांद्र

स्वानंद मेवे पदमापयति स्म नित्यं । ४ ।

ध्यात्वैव हस्ततलगं स्वमृतं स्रवन्तं

देवं स यस्य शिरसि स्वकरं निधाय ।

आवर्तयेन्मनुमिमं स च वीतरोगः

पापादपैति मनसा यदि भक्ति नमः । ५ ।

शतं सहस्रमयुतं लक्षं वाऽऽरोगसंक्षयात् ।

इममेव जपेन्मंत्रं साधूनां दुःखशान्तये । ६ ।

ज्वर दाहादि शान्त्यर्थं तर्पयेन्मुनुनाऽमुना ।
ध्यात्वा हरिं जले सप्तरात्राज्जूर्तिर्विनश्यति ॥ ७ ॥

आयुतामृतसमिद्धोमात् गोघृतक्षीरसंयुतात् ।
सर्वरोगा विनश्यन्ति विमुखो न हरेर्यदि ॥ ८ ॥

भूताभिरसांत्यर्थमपामार्गाहुतिक्रिया ।
द्विगुणाऽमृतया पश्चात्येवलेन घृतेन वा । ९ ।

आयुर्विवृद्धये नित्यं जन्म नक्षत्र एव वा ।
चतुश्चतुर्भिर्दूवाभिः क्षीराज्याक्ताभिरिष्यते । १० ।

सर्वक्रिया हरौ भक्ते हरिभक्तैस्स्वनुष्ठिताः ।
गुरुभक्तैः सदाचारैः फलंत्यद्धा न चान्यथा । ११ ।

धन्वंतरि वेद मंत्र - धन्वंतरि वेद मंत्र

अयं मे हस्तो भगवान् अयं मे भगवत्तरः ।

अयं मे विश्वभेषजोऽयं शिवाभिमर्शनः । ऋग्वेद ।

Perhaps no one has accorded important role to Dhanvantari as much as Sri Madhvacharya has. Madhvacharya, known for his brevity of words in his works has dedicated 10 full shlokas to Dhanvantari in TantraSara Sangraha (4th chapter out of 165 shlokas). That is slightly over 6% of shlokas. This is the highest assigned to any one form of Vishnu. The next highest goes to Narasimha (9 shlokas). But those 9 shlokas dedicated to Narasimha describes 3 Narasimha Mantras.

With the 10 slokas dedicated to Dhanvantari alone, Sri Madhvacharya has delved into additional details of chanting the mantra, the reasons for chanting, effects of chanting and minor details of Dhanvantari Homa too.

Dhanvantari's worship – When & Why?

Sri Madhvacharya says:

- One can get rid of ignorance (ajnaana), sorrow, fear, many diseases and toxins,
- One can get rid of various mental illness & confusions
- And bestow the seeker with bliss.
- One can place his hand on patient's head and repeatedly chant the mantra, it will cure the illness.
- Without any rules on fixed number, one can keep chanting this mantra till one is cured of the illness
- One can rid of extreme fever etc. by doing the japa (and subsequent tarpana) with this mantra
- All illness will be cured if one performs homa with cow's ghee and milk mixed with guDuchi (amruta baLLi)
- All witchcraft, sorcery and black magic is addressed by doing homa with apAmarga (uttaraNe) and guDuchi. (amruta baLLi) or just cow's ghee
- One can perform this homa with four tender shoots of blade grass dipped in cow milk and ghee for longevity daily or on one's birthday.

Dhanvantari & spiritual demands

In addition to the physical, mental health for well being, there is another bondage also classified as disease – the bondage of worldly existence. Sri Madhvacharya clarifies Dhanvantari's position also extends to aiding us in this area in addition to

commonly understood position as deity of Ayurveda for worldly health.

And from this position Dhanvantari is a very important Vishnu's form to worship too. Shariram Adyam khalu dharma sadhanam. We need the body to pursue the path of righteousness and do our sadhana. Towards that many unforeseen obstacles may pop up – some internal, some external – all nevertheless acting as serious impediments to the progress. Dhanvantari is also the God of choice. Thus, he could also be termed the God of spiritual health and well-being aiding us in liberation as well.

Dhanvantari - What to ask? How to ask?

We could pray to Dhanvantari and ask him all our worldly health needs, but the same slightly differently. We could ask him to give us good health so that the good physical and mental health enables us to work on enhancing the trio of jnaana-bhakti-vairagya. Our regular worldly demands wrapped as a spiritual demand (and not for fooling him but the wrapping should be with real intent).

How to put forward our spiritual demands to Dhanvantari is beautifully elucidated in a Dasara pada by Gopaladasa – “aava rogavu enage Deva Dhanvantari”. Gopaladasa asks Dhanvantari to do his checkup – like a physician would do. He asks for diagnosis. (Actually, Gopaladasaru would be asking on our behalf – as the dasara pada would be a wonderful means of aatma nivedana for us). Superficially Gopaladasaru says there doesn't seem to be any issues. All vital organs are working well. But alas! The eyes can't see the forms of Vishnu. Now that is some kind of blindness. The ears can't hear his songs. The vocal organs cannot vocalize the name of God. And just like in case of an illness, the palate has lost its taste for Hari Naivedya (and seeking out all sorts of other things). And so on.

As Dhanvantari himself is the independent doer of all activities through all souls, finally there is a prayer of concern to Dhanvantari for get rid of our "bhava" rOga.

Options for Dhanvantari Upasana

Few options exist based on adhikari bheda...

- The vedic mantra "ayam me hasto bhagavan"
- Tantrasarokta Dhanvantari Mantra
- Dhanvantari Mantra – Om Namō Bhagavate Dhanvantaraye amrutakalasha hastaaya...
- Dhanvantari Suladi by Vijayadasaru
- Dhanvantari Dasara pada by Gopaladasaru
- Single Shloka Dhanvantari Stuthi by Sri Vadirajaru as part of Dashavatara Stuthi

Conclusion...

In normal worldly treatments, the doctor (Vaidya) is different from the medicine (Aushadha). In case of God however, he himself is Vaidya and he is also Aushadha – as clearly portrayed in Vishnu Sahasra Nama & BhagawadGita. May such Dhanvantari lead all to a physically, mentally, emotionally and spiritually balanced life. (sangraha)

ನಮಾಮಿ ಧನ್ವಂತರಿಂ ಆದಿದೇವಂ ಸುರಾಸುರೈಃವಂದಿತ ಪಾದಪದ್ಮಂ |

ಲೋಕೇ ಜರಾರುಗ್ಭಯ ಮೃತ್ಯುನಾಶಂ ಧಾತಾರಂ ಈಶಂ ವಿವಿಧ ಔಷಧೀನಾಂ |

ನಮಾಮಿ ಧನ್ವಂತರಿಂ ಆದಿದೇವಂ ಸುರಾಸುರೈಃ ವಂದಿತ ಪಾದಪದ್ಮಂ |

ಲೋಕೇ ಜರಾರುಗ್ಭಯ ಮೃತ್ಯುನಾಶಂ ಧಾತಾರಂ ಈಶಂ ವಿವಿಧ ಔಷಧೀನಾಂ |

Namami Dhanwanthari Aadi Devam,
Surasura Vandita PaAda Padmam,
Loke Jara Rugbhay Mrityu NaAsham,
DaAtaaram Eesham VividHaushadHinaam

DHANVANTARI is AbhiMaani Devata for Aayurveda ShaAstra.

शरीरे जर्जरी भूते व्याधिग्रस्ते कलेबरे ।

औषधं जाह्नवीतोयं वैद्यो नारायणो हरिः ॥

sharIrE jarjarI bhUtE vyAdhi grastE kalebarE

auShadham jaanhavItOyam vaidyO nArAyaNO harih

Above sloka is generally recited while taking medicine.

When the body is suffering /beset with disease, Medicine is like sacred water of Ganga and the doctor (Vaidya) is none other than the Supreme God SriManNarayana who is Dhanvanthari rupi Paramatma;

aArtaa vishHaNNaaH shitHilaashcha bhiitaaH

ghoresHhu cha vyaAdhishhu varttamaAnaaH |

sa.nkiirtya naAraayaNa sHabda maatraM

viMukta duHkhaaH sukHino bhaVanti ||

Above sloka which forms part of Phala Stuti of Sri Vishnu Sahasranama Stothram where, the Supreme God Vishnu Himself is giving an assurance that...

Whenever one is worried, Sad, Broken, Afraid, severely ill, Heard bad things etc.

in all such cases He (the Lord) will take care of those who recite/sing the divine name NAARAAAYANA who is DHANVANTARI ruupi ParamaAtma.

Dhanvantari Jayanthi...

When is Dhanvantari Jayanthi celebrated? There is sampradaya bheda in aacharana of Dhanvanthari Jayanthi.

As per Mantralaya SRSM Panchanga it is Karthika Bahula Trayodasi.

As per UM Panchanga it is Bhadrapada Sukla Dwiteeya.
Customarily Aaswayuja Bahula Trayodasi (Dhana Trayodasi) is celebrated as Dhanvantari Jayanti.

Note...Krishna paksha Trayodasi anushtana should be done only when the thithi has parathithi vedha; such a situation comes on Kartika Bahula Trayodasi.

Temples of Dhanvantari

Some of the ancient Dhanvantari temples are...

1. Nelluvaya Shree Dhanvantari Temple (Kerala)
2. Kanchipuram inside Varadaraja temple complex (TN)
3. In the court yard of Srirangam temple complex (TN)

DHanvAntHari Suladi

(Sri Vijayadasaru)

https://youtu.be/s8_ua57LByY

This is one of the suladhis in Pancha ratna suladi written by great sri Vijaya dasaru. Dhanvanthari is a protector from all diseases and gives healthy life.

ರಾಗ - ಭೈರವಿ; ತಾಳ - ಧ್ರುವ

ಆಯುಷ್ಯದ್ವಿಯಾಗೋದು ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬರುವುದು

ಕಾಯಾ ನಿರ್ಮಲಿನಾ ಕಾರಣವಾಹದೊ

ಮಾಯಾ ಹಿಂದಾಗುವದು ನಾನಾ ರೋಗದ ಬೀಜ

ಬೇಯಿಸಿ ಕಳೆವದು ವೇಗದಿಂದ

ನಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಕುತ್ತಿತ ದೇಹ ನಿ

ಕಾಯವಾ ತೆತ್ತು ದುಷ್ಕರ್ಮದಿಂದ

ಕ್ರಿಯಮಾಣ ಸಂಚಿತ ಭರಿತವಾಗಿದ್ದ ದುಃಖ

ಹೇಯ ಸಾಗರದೊಳು ಬಿದ್ದು ಬಳಲಿ
ನೋಯಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಲೆಗಾಣದೆ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ
ಬಾಯಲಿ ವೈದ್ಯಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಧನ್ವಂತ್ರಿ
ರಾಯಾ ರಾಜೌಷಧಿ ನಿಯಾಮಕ ಕರ್ತ
ಶ್ರೀಯರಸನೆಂದು ತುತಿಸಲಾಗಿ
ತಾಯಿ ಒದಗಿ ಬಂದು ಬಾಲನ್ನ ಸಾಕಿದಂತೆ
ನೋಯಗೊಡದೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಪಾ
ಧ್ಯೇಯಾ ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಜ ಗುಣಸಾಂದ್ರ
ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕೊಡುವನು ಭಜಕರಿಗೆ
ಮಾಯಾ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಜಗವೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ
ನ್ಯಾಯವಂತನಾಗಿ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಳ್ವಾ
ವಾಯುವಂದಿತ ನಿತ್ಯ ವಿಜಯ ವಿಠಲರೇಯಾ
ಪ್ರಿಯನು ಕಾಣೋ ನಮಗೆ ಅನಾದಿ ರೋಗ ಕಳೆವಾ || ೧ ||

ತಾಳ - ಮಟ್ಟ

ಧನ್ವಂತ್ರಿ ಶ್ರೀಧನ್ವಂತ್ರಿ ಎಂದು
ಸನ್ನುತಿಸಿ ಸತತ ಭಿನ್ನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ
ನಿನ್ನವ ನಿನ್ನವನೋ ಘನ್ನತಿಯಲಿ ನೆನೆವ
ಮನ್ನಜ ಭುವನದೊಳು ಧನ್ಯನು ಧನ್ಯನೆನ್ನಿ
ಚೆನ್ನಮೂರುತಿ ಸುಪ್ರಸನ್ನ ವಿಜಯ ವಿಠಲನ್ನ
ಸತ್ಯವೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸು ಬಹು ವಿಧದಿ || ೨ ||

ತಾಳ - ತ್ರಿವಿಧಿ

ಶಶಿಕುಲೋದ್ಭವ ದೀರ್ಘತಮ ನಂದನದೇವಾ
ಶಶಿವರ್ಣ ಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರಭುವೆ ವಿಭುವೆ
ಶಶಿಮಂಡಲ ಸಂಸ್ಥಿತ ಕಲಶ ಕಲಶಪಾಣಿ

ಬಿಸಜಲೋಚನ ಅಶ್ವಿನೇಯ ವಂದ್ಯಾ
ಶಶಿಗರ್ಭ ಭೂರುಹ ಲತೆ ಪೂದೆ ತಾಪ ಓ
ಡಿಸುವವೌಷಧಿ ತುಲಸಿ ಜನಕ
ಅಸುರ ನಿರ್ಜರ ತತಿನೆರೆದು ಗಿರಿಯ ತಂದು
ಮಿಸುಕದಲೆ ಮಹೋದಧಿ ಮರ್ದಿಸಲಾಗಿ
ನಸುನಗುತ ಪುಟ್ಟಿದೆ ಪೀಯೂಷ ಘಟ ಧರಿಸಿ
ಅಸಮ ದೈವನೆ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಗೆ ನಮೋ
ಬಿಸಜಸಂಭವ ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾ
ಖುಷಿನಿಕರ ನಿನ್ನ ಕೊಂಡಾಡುವರೊ
ದಶದಿಶದೊಳು ಮೆರೆವ ವಿಜಯ ವಿಠಲಭಿಷ್ಣಾ
ಅಸು ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ರೋಗ ನಿವಾರಣ || ೩ ||

ತಾಳ - ಆಟ

ಶರಣು ಶರಣು ಧನ್ವಂತರಿ ತಮೋಗುಣನಾಶಾ
ಶರಣು ಆರ್ತಜನ ಪರಿಪಾಲಕ ದೇವಾ
ತರುವೆ ಭವ ತಾಪಹರಣ ದಿತಿಸುತ
ಹರಣ ಮೋಹಕ ಲೀಲಾ ಪರಮಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ
ಬ್ರಹ್ಮ ಉದ್ಧಾರಕ ಉರುಪರಾಕ್ರಮ
ಉರುಪರಾಕ್ರಮ ಉರಗಶಾಯಿ
ವರಕಿರೀಟ ಮಹಾಮಣಿ ಕುಂಡಲಕರ್ಣ
ಮಿರುಗುವ ಹಸ್ತ ಕಂಕಣ ಹಾರಪದಕ ತಾಂ
ಬರ ಕಾಂಚಿ ಪೀತಾಂಬರ ಚರಣಭೂಷಾ
ಸಿರಿವತ್ಸಲಾಂಚ್ಛನ ವಿಜಯ ವಿಟ್ಟಲರೇಯಾ
ತರುಣಗಾತರ ಜ್ಞಾನ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ಹಸ್ತಾ || ೪ ||

ತಾಳ - ಆದಿ

ಏಳುವಾಗಲಿ ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗುತಲಿ
ಬೀಳುವಾಗಲಿ ನಿಂತು ಕುಳಿತಿರುವಾಗಲಿ
ಹೇಳುವಾಗಲಿ ಮಾತು ಕೇಳುವಾಗಲಿ ಕರೆದು
ಪೇಳುವಾಗಲಿ ಪೋಗಿ ಸತ್ಕರ್ಮ ಮಾಡುವಾಗ
ಬಾಳುವಾಗಲಿ ಭೋಜನ ನಾನಾ ಷಡ್ರಸ ಸಂ
ಮೈಲವಾಗಲಿ ಮೇಲು ಪುತ್ರಾದಿ ಒಡೆಯೊಡನೆ
ಖೇಳವಾಗಿ ಮನುಜಮರ್ಯಾದೆ ನಿನ್ನಯ
ನಾಲಿಗೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಧನ್ವಂತರಿ ಎಂದು ಒಮ್ಮೆ
ಕಾಲ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಅವಗೆ
ವೇಳ್ಕೆ ವೇಳ್ಕೆಗೆ ಬಾಹ ಭವಬೀಜ ಪರಿಹಾರ
ನೀಲಮೇಘಶ್ಯಾಮ ವಿಜಯ ವಿಠಲರೇಯಾ
ವಾಲಗ ಕೊಡುವನು ಮುಕ್ತರ ಸಂಗದಲ್ಲಿ || ೫ ||

ಜತೆ

ಧಂ ಧನ್ವಂತರಿ ಎಂದು ಪ್ರಣವಪೂರ್ವಕದಿಂದ
ವಂದಿಸಿ ನೆನೆಯಲು ವಿಜಯವಿಠಲ ಪೊಲಿವಾ || ೬ ||

ಶ್ರೀವಿಜಯದಾಸಾರ್ಯ ವಿರಚಿತ ಶ್ರೀಧನ್ವಂತ್ರಿದೇವರ ಸ್ತೋತ್ರಸುಳಾದಿ

ವೈದ್ಯಮೂರ್ತಿ ಧನ್ವಂತರಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರೆ ಆಯುಷ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಶರೀರ ಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯನಡೆಯುವದೇ ಇಲ್ಲ. ವಿವಿಧ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಕಾರಣವನ್ನೇ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಯಿ, ನರಿ ಮೊದಲಾದ ಹೀನ ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ದುಷ್ಟಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಚಿತ ಕರ್ಮಭರಿತವಾದ ತುಚ್ಛವಾದ ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಬಳಲಿ ನೊಂದು ನೆಲೆಸಿಕ್ಕದೇ ಇರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಧನ್ವಂತ್ರಿಯು ಚಂದ್ರನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಔಷಧಿಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ, ಅವನೇ ಸ್ವತಂತ್ರಕರ್ತ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೆಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು, ತಾಯಿಯಾದವಳು, ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ, ಧನ್ವಂತ್ರಿರೂಪಿ ಭಗವಂತನು ದುಃಖಕೊಡದೇ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಧೈಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವನು, ಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನು, ತನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡುವನು. ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗದಂತೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ, ವಾಯುದೇವರಿಂದ ವಂದಿತನಾದ ನಿತ್ಯನಾದ ವಿಜಯವಿಠಲರೂಪಿ ಧನ್ವಂತ್ರಿಯು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯನು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅವನು ನಮ್ಮ ಜನನ

ಮರಣರೂಪವಾದ ಅನಾದಿರೋಗವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೊನೆಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ.¹

ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧನ್ವಂತರಿ, ಧನ್ವಂತರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನು ಈಶ ನಾವು ದಾಸರು ಎಂಬ ಭೇದಜ್ಞಾನದಿಂದ, ನಾನು ನಿನ್ನ ದಾಸ, ನಿನ್ನವನು ಎಂದು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವ, ಸ್ಮರಿಸುವ, ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ) ಧನ್ಯನು, ಧನ್ಯನು, ನಿರ್ದುಷ್ಟಮೂರ್ತಿಯಾದ, ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾದ, ವಿಜಯವಿಠಲರೂಪೀ ಧನ್ವಂತರಿಯು ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನೆಂದು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರು. ².

ಶ್ರೀಧನ್ವಂತರೀರೂಪೀಭಗವಂತನು ಚಂದ್ರಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದೀರ್ಘತಪ ನೆಂಬುವನ ಮಗನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ಶುಭ್ರವರ್ಣದ ಇವನು ಪ್ರಕಾಶರೂಪಿಯು. ಇವನು ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಭುವೂ (ಪ್ರಭುಃ-ಸಮರ್ಥಃ) ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಿಂದ ವಿಭುವೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ (ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ-10-12) (ವಿವಿಧಂ ಆಸೀದಿತಿ ವಿಭುಃ) ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಧನ್ವಂತರಿಯು ಎರಡು ಕಲಶಗಳನ್ನು (ನೀರು ಬಡಿಸುವದೊಂದು ಕಲಶ, ಇನ್ನೊಂದು ಅಮೃತಪೂರಿತಕಲಶವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಕೈಗಳಲ್ಲಿಧರಿಸಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಇವನು ಪದ್ಮಲೋಚನನು, ದೇವಲೋಕದ ವೈದ್ಯರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಂದ ವಂದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಚಂದ್ರನನ್ನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ ಇವನು ಗಿಡಗಳು, ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಕಂಟಿಗಳು, ತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಔಷಧಿಗಳು, ತುಲಸಿ

ಇವುಗಳ ಜನಕನಾಗಿದ್ದೀ. ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯು. ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಸುರಸಮೂಹ ಸೇರಿ ಮಂದರಪರ್ವತವನ್ನು ತಂದು ನಡುಗದೇ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮಥನಮಾಡುತ್ತಿರಲು ನಸುನಗುತ್ತ ಆಮೃತಕಲಶವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನೀನು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದೆ. ನಿನಗೆ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿ ಸಮೂಹ ಎಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವ ವಿಜಯವಿಠಲರೂಪೀ ಧನ್ವಂತರಿಯು ವೈದ್ಯನೆನಿಸಿ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ³

ಧನ್ವಂತರೀ ರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನೇ ನಿನಗೆ ಶರಣು, ಶರಣು (ಆದರಾರ್ಥೇದ್ವಿರುಕ್ತಿಃ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ) ನೀನು ತಮೋಗುಣವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವಿ, ದುಃಖಿತರಾದ ಜನರ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವಿ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತೆ ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವಿ, ಸಂಸಾರದ ತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಿ, ದೈತ್ಯರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಿ, ನಿನ್ನಲೀಲೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೋಹಿಸುತ್ತೀ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವಿ, ಆಯುರ್ವೇದ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿರುವಿ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು, ಶೇಷಶಾಯಿಯು ಆಗಿರುವಿ, ನೀನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕಿರೀಟ, ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿ, ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳು, ಮಿಂಚುವ ಹಸ್ತಕಂಕಣಗಳನ್ನು ವನಮಾಲಾ, ಪದಕ, ವಜ್ರದ ಆಭರಣ, ಪೀತಾಂಬರ ಧರಿಸಿರುವಿ ಚರಣ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಿ, ಶ್ರೀವತ್ಸ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ ವಿಜಯವಿಠಲರೂಪೀ ಧನ್ವಂತರಿಯೇ ನೀನು ಯುವಗಾತ್ರನಾಗಿ ಜ್ಞಾನಮುದ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದವನಾಗಿರುವಿ. ⁴

..... ನೀನು ಕರ್ಣಕುಂಡಲ ಪಕಾಶ

ಎಳುವಾಗ, ತಿರುಗಾಡುವಾಗ, ಬೀಳುವಾಗ, ನಿಂತಾಗ, ಕುಳಿತಾಗ, ಹೇಳುವಾಗ, ಮಾತು ಕೇಳುವಾಗ, ಕರೆದು ಹೇಳುವಾಗ, ಹೋಗಿ ಸತ್ಕರ್ಮ ಮಾಡುವಾಗ, ಬಾಳುವಾಗ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾದರೆ, ಅವರಿಗೆ ವೇಳೆ ವೇಳೆಗೆ ಬರುವ ಸಂಸಾರ ಕಾರಣವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ನೀಲಮೇಘಶ್ಯಾಮನಾದ ವಿಜಯವಿಠಲರೂಪೀ ಭಗವಂತನು ಮುಕ್ತರ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇರಲು ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವನು. ⁵

ಓಂ ಧಂ ಧನ್ವಂತರಯೇ ನಮಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಓಂಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಧನ್ವಂತರೀ ರೂಪಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೆನೆಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ವಿಜಯವಿಠಲನು ಒಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ⁶

1. ಧ್ರುವತಾಳ-ಆಯುಷ್ಯವೃದ್ಧಿಯಾಗೋದು ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬರುವುದು| ಕಾಯನಿರ್ಮಲಿನ ಕಾರಣವಾಹುದೋ| ಮಾಯ ಹಿಂದಾಗುವುದು ನಾನಾರೋಗದ ಬೀಜ| ಬೇಯಿಸಿ ಕಳೆವುದು ವೇಗದಿಂದ| ನಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಕುಸ್ತಿತದೇಹ ನಿ| ಕಾಯವ ತೆತ್ತು ದುಷ್ಕರ್ಮದಿಂದ| ಕ್ರಿಯಮಾಣ ಸಂಚಿತಭರಿತವಾಗಿದ್ದ ದುಃಖ| ಹೇಯ ಸಾಗರದೊಳು ಬಿದ್ದು ಬಳಲಿ| ನೋಯಿಸಿಕೊಂಡು ನೆಲೆಗಾಣದೆ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ| ಬಾಯಲಿ ವೈದ್ಯಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಧನ್ವಂತರಿ| ರಾಯ ರಾಜೌಷಧಿನಿಯಾಮಕ ಕರ್ತ| ಶ್ರೀಯರಸನೆಂದು ತುತಿಸಲಾಗಿ| ತಾಯಿಪೊದಗಿಬಂದು ಬಾಲನ್ನಸಾಕಿದಂತೆ| ನೋಯಗೊಡದೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಪ| ಧೈಯ ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಗುಣಸಾಂದ್ರ| ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕೊಡುವನು ಭಜಕರಿಗೆ| ಮಾಯಾಮಂತ್ರದಿಂದ ಜಗವೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ| ನ್ಯಾಯವಂತನಾಗಿ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಳ್ವ| ವಾಯುವಂದಿತ ನಿತ್ಯ ವಿಜಯವಿಠಲರೇಯ| ಪ್ರೀಯನು ಕಾಣೋ ನಮಗೆ ಅನಾದಿರೋಗ ಕಳೆವ ||1||

2. ಮಟ್ಟತಾಳ -ಧನ್ವಂತರಿ ಶ್ರೀಧನ್ವಂತರಿ ಎಂದು| ಸನ್ನುತಿಸಿ ಸತತ ಭಿನ್ನಜ್ಞಾನದಿಂದ| ನಿನ್ನವ ನಿನ್ನವನೆಂದು ಘನ್ನತಿಯಲಿ ನೆನೆವ| ಮನ್ನುಜ ಭುವನದೊಳು ಧನ್ಯನು ಧನ್ಯವೆನ್ನಿ| ಚನ್ನಮೂರುತಿ ಸುಪ್ರಸನ್ನ ವಿಜಯವಿಠಲ ಲನ್ನ ಸತ್ಯವೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸು ಬಹುವಿಧದಿ ||2||

3. ತ್ರಿವಿಡಿತಾಳ- ಶಶಿಕುಲೋದ್ಭವ ದೀರ್ಘತಪನಂದನ ದೇವ| ಶಶಿವರ್ಣ ಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರಭುವೆ ವಿಭುವೆ| ಶಶಿಮಂಡಲಸಂಸ್ಥಿತ ಕಲಶಕಲಶಪಾಣಿ| ಬಿಸಜಲೋಚನ ಆಶ್ವಿನೇಯವಂದ್ಯ | ಶಶಿಗರ್ಭ ಭೂರುಹ ಲತೆಪೊದೆ ತಾಪವೋ| ಡಿಸುವೌಷಧಿ ತುಲಸಿಜನಕ ವಸುದೇವ| ಅಸುರ ನಿರ್ಜರತತಿ ನೆರೆದು ಗಿರಿಯ ತಂದು| ಮಿಸುಕದಲೆ ಮಹೋದಧಿ ಮಧಿಸಲಾಗಿ| ನಸುನಗುತ ಪುಟ್ಟಿದೆ ಪೀಯೂಷಘಟಧರಿಸಿ| ಅಸಮದೈವನೆ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಗೆ ನಮೋ ನಮೋ| ಬಿಸಜಸಂಭವ ರುದ್ರಮೊದಲಾದ ದೇವತೆ| ಋಷಿ ನಿಕರ ನಿನ್ನ ಕೊಂಡಾಡುವರೋ| ದಶ ದಿಶಿಯೊಳು ಮೆರೆವ ವಿಜಯವಿಠಲ ಭಿಷ್ಣು| ಅಸು ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ರೋಗ ನಿವಾರಣ ||3||

4. ಅಟ್ಟತಾಳ- ಶರಣು ಶರಣು ಧನ್ವಂತರಿ ತಮೋಗುಣನಾಶ| ಶರಣು ಆರ್ತಜನ ಪರಿಪಾಲಕ, ದೇವ| ತರುವೆ, ಭವತಾಪಹರಣ, ದಿಶಿಸುತಹರಣ, ಮೋಹಕಲೀಲಾ| ಪರಮ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮ ಉದ್ಧಾರಕ| ಉರುಪರಾಕ್ರಮ ಉರಗಶಾಯಿ| ವರಕಿರೀಟ ಮಹಾಮಣಿ ಕುಂಡಲಕರ್ಣ| ಮಿರುಗುವ ಹಸ್ತಕಂಕಣ, ಹಾರ ಪದಕ| ಹೀರಕಾಂಚಿ ಪೀತಾಂಬರ ಚರಣಭೂಷ| ಸಿರಿವತ್ಸಲಾಂಛನ ವಿಜಯವಿಠಲರೇಯ| ತರುಣಗಾತುರ ಜ್ಞಾನಮುದ್ರಾಂಕಿತ ಹಸ್ತ ||4||

5. ಆದಿತಾಳ- ಏಳುವಾಗಲಿ ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗುವಾಗಲಿ ಬೀಳುವಾಗಲಿ ನಿಂತು ಕುಳ್ಳಿರುವಾಗಲಿ ಹೇಳುವಾಗಲಿ ಮಾತು ಕೇಳುವಾಗಲಿ ಕರೆದು ಪೇಳುವಾಗಲಿ ಪೋಗಿ ಸತ್ಕರ್ಮಮಾಡುವಾಗಲಿ ಬಾಳುವಾಗಲಿ ಭೋಜನ ನಾನಾ ಷಡ್ರಸ ಸಾಮ್ಯೇಳವಾಗಲಿ ಮೇಲು ಪುತ್ತಾದಿ ಒಡನೊಡನೆ ಖೇಳವಾಗಿ ಮನುಜ ಮರಿಯದೆ ತನ್ನಯ ನಾಲಿಗೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಧನ್ವಂತರಿ ಎಂದುವೊಮ್ಮೆ ಕಾಲಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಅವಗೆ ವೇಳೆ ವೇಳೆಗೆ ಬಹು ಭವಬೀಜ ಪರಿಹಾರ ನೀಲಮೇಘಶ್ಯಾಮ ವಿಜಯವಿಠಲರೇಯ ಓಲಗಕೊಡುವನು ಮುಕ್ತರ ಸಂಗದಲಿ ||5||

6. ಜತೆ- ಧಂ ಧನ್ವಂತರಿ ಎಂದು ಪ್ರಣವ ಪೂರ್ವಕದಿಂದ ವಂದಿಸಿ ನೆನೆಯಲು ವಿಜಯವಿಠಲ ಒಲವ ||6||

WHO IS

DHANVANTARI?

WHAT IS HIS ROLE?

HOW TO WORSHIP

HIM?

WHAT IS HIS FORM?

WHAT TO ASK HIM?

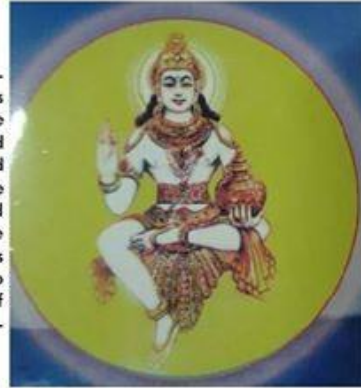
HOW TO ASK HIM?

READ ON TO FIND

OUT MORE.

Dhanvantari

Dhanvantari manifests from ksheera sagara holding the pitcher of ambrosia (amruta kalasha). This amruta is the end goal of the entire effort of the churning of the seas undertaken by sura and asura together. Due to this importance of the end goal, the amruta did not manifest itself from the churning. Rather Dhanvantari Himself manifested holding the pitcher of ambrosia in his hand. The asuras rushed and stole the amruta from his hands violating the original agreement with devata to share the amruta. Dhanvantari, though Himself being the all capable Vishnu, pretends to be helpless to take the amruta back from asuras.

Though He Himself is capable of taking it back, capable of taking it back with His mere desire, He does not do so. This is to let the real intentions of asura known. In a way Dhanvantari adhered to the modern thought process of presumption of innocence – i.e. "not guilty until proven" and let the asuras prove their real self. And once the asuras proved that they are worthy of punishment, Vishnu deludes them with the Mohini act and ensures the amruta reaches the deserving viz. devatas.

Dhanvantari is Vishnu

Bhagavata describes Dhanvantari as 'sa vai bhagavatah sakshat vishNoramshaamsha sambhava.' In other words, Dhanvantari is an amsha of amsha of Vishnu. However, Madhvacharya clarifies elsewhere in sarvamula in many places that an amsha of amsha of God is complete like God himself. We can also recall the Vedic "Poornamadah Poornamidam" verse to remind ourselves of "Poornasya poornamaadaaya poornamevavashishyate" – i.e. even if complete God is removed from the complete God, we are still left with the complete God. Keeping in line with this Vedic mandate it isn't hard for us to agree with Madhvacharya's conclusion that Dhanvantari is Lord Vishnu himself. Elsewhere in Bhagavata, the avatars of Vishnu are listed. Here Dhanvantari appears as the twelfth name clearly indicating the purport of Bhagavata and Vyasa. In the list of avatars by Madhvacharya in Mahabharata tatparya Nirnaya, the same information is provided.

Dhanvantari's form & mode of upasana

The form of Dhanvantari described in Bhagavata is full of the usual characteristics (lakshana) of Vishnu. The form of Dhanvantari specified in Tantrasara sangraha by Madhvacharya is specially meant for visualization during Dhanvantari mantra japa and worship. The form is as follows: Dhanvantari resides in the Chandra-mandala & shines with the radiance of a million moons with which he enlivens the entire world. He has jnaana mudra in one hand (right) and amruta kalasha in the other hand (left). Such Dhanvantari has to be meditated inside oneself. While every form of Vishnu (with the exception of Gayatri pratipadya Narayana) has to be visualized inside oneself and specifically in the heart, Dhanvantari is special. Dhanvantari is visualized not only in the heart (which is the place of anA-hata chakra), he is also to be visualized in 5 other places – corresponding to 5 other chakras – sahasrara (above the tip of head), Ajna (between the eyebrows), Vishuddha (Indrayoni - epiglottis), maNipUra (navel) and another one down (could be svadhistana or muladhara). And at all these places, Dhanvantari is visualized to be pouring the amruta drenching us. Note: It may not just be more than interesting coincidence that the set of places where one has to visualize Dhanvantari pouring amruta (chakras) coincides with endocrine glands of the body. These hormones play a role from the cerebral functionality, mental health to critical body function control, metabolism, and sexual libido and growth. A worship of Dhanvantari with his factual knowledge is sure to lead us to a physically, mentally, emotionally and spiritually well balanced life.

Dhanvantari's importance

Perhaps no one has accorded important role to Dhanvantari as Madhvacharya has. Madhvacharya, known for his brewity of words in his works has dedicated 10 full shlokas to Dhanvantari in Tantrasara Sangraha (4th chapter out of 165 shlokas). That is slightly over 6% of shlokas. This is the highest assigned to any one form of Vishnu. The next highest goes to Narasimha (9 shlokas). But those 9 shlokas dedicated to Narasimha describes 3 Narasimha Mantras. With the 10 shlokas dedicated to Dhanvantari alone, Madhvacharya has delved into additional details of chanting the mantra, the reasons for chanting, effects of chanting and minor details of Dhanvantari Homa too.

Dhanvantari's worship – When & Why?

Madhvacharya says:

- ☐ One can get rid of ignorance (ajnaana), sorrow, fear, many diseases and toxins,
- ☐ One can get rid of various mental illness & confusions
- ☐ And bestow the seeker with bliss.
- ☐ One can place his hand on patient's head and repeatedly chant the mantra, it will cure the illness.
- ☐ Without any rules on fixed number, one can keep chanting this mantra till one is cured of the illness
- ☐ One can get rid of extreme fever etc. by doing the japa (and subsequent tarpana) with this mantra
- ☐ All illness will be cured if one performs homa with cow's ghee and milk mixed with guDuchi
- ☐ All witchcraft, sorcery and black magic is addressed by doing homa with apAmarga (uttaraNe) and guDuchi (amruta balli) or just cow's ghee
- ☐ One can perform this homa with four tender shoots of blade grass dipped in cows milk and ghee for longevity daily or on one's birthday

WE COULD ASK
DHANVANTARI
TO GIVE US
GOOD HEALTH
SO THAT THE
GOOD PHYSICAL
AND MENTAL
HEALTH ENABLES
US TO WORK ON
ENHANCING THE
TRIO OF JNAANA
-BHAKTI-
VAIRAGYA

Dhanvantari & our spiritual demands

In addition to the physical, mental health for well being, there is another bondage also classified as disease – the bondage of worldly existence. Madhvacharya clarifies Dhanvantari's position also extends to aiding us in this areas in addition to commonly understood position as deity of Ayurveda for worldly health.

And from this position Dhanvantari is a very important Vishnu's form to worship too. "Sharira mAdyam khalu dharma sadhanam". We need the body to pursue the path of righteousness and do our sadhana. Towards that many unforeseen obstacles may pop up – some internal, some external – all nevertheless acting as serious impediments to the progress. Dhanvantari is also the God of choice. Thus He could also be termed the God of spiritual health and well being aiding us in liberation as well.

Dhanvantari - What to ask? How to ask?

We could pray to Dhanvantari and ask Him all our worldly health needs. But we could also Him the same slightly differently. We could ask Him to give us good health so that the good physical and mental health enables us to work on enhancing the trio of jnaana-bhakti-vairagya. Our regular worldly demands wrapped as a spiritual demand (and not for fooling Him but the wrapping should be with real intent). How to put forward our spiritual demands to Dhanvantari is beautifully elucidated in a Dasara pada by Gopaladasa – "aava rogavu enage Deva Dhanvantari". Gopaladasa asks Dhanvantari to do his checkup – like a physician would do. He asks for diagnosis. (Actually Gopaladasa would be asking on our behalf – as the dasara pada would be a wonderful means of aatma nivedana for us). Superficially Gopaladasa says there doesn't seem to be any issues. All vital organs are working well. But alas! The eyes can't see the forms of Vishnu. Now that is some kind of blindness. The ears can't hear his songs. The vocal organs cannot vocalize the name of God. And just like in case of a illness, the palate has lost its taste for Hari Naivedya (and seeking out all sorts of other things). And so on. As Dhanvantari Himself is the independent doer of all activities through all souls, finally there is a prayer of concern to Dhanvantari for get rid of our "bhava" rOga.

Options for Dhanvantari Upasana

Few options exist based on adhikari bheda

- ☐ The vedic mantra "ayam me hasto bhagavan.."
- ☐ Tantrasarokta Dhanvantari Mantra
- ☐ (Source unknown) Dhanvantari Mantra – Om Namah Bhagavate Dhanvantaraye amrutakalasha hastaaya..
- ☐ Dhanvantari Suladi by Vijayadasa
- ☐ Dhanvantari Dasara pada by Gopaladasa
- ☐ Single Shloka Dhanvantari Stuthi by Vadiraja as part of Dashavatara Stuthi

Conclusion

In normal worldly treatments, the doctor (vaidya) is different from the medicine (Aushadha). In case of God however, He Himself is Vaidya and He is also Aushadha – as clearly portrayed in Vishnu Sahasra Nama. May such Dhanvantari lead all to a physically, mentally, emotionally and spiritually well balanced life.

" ಶ್ರೀ ಧನ್ವಂತರೀ ಸ್ತುತಿ "

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ...

ಧನ್ವಂತರೀ ದೀರ್ಘತಮಸ ಆಯುರ್ವೇದ ಪ್ರವರ್ತಕಃ |

ಯಜ್ಞಭುಗ್ವಾಸುದೇವಾಂಶಃ ಸ್ಮೃತಿಮಾತ್ರಾತ್ರಿ ನಾಶನಃ ||

ದೀರ್ಘ ತಮಸ್ ಎಂಬುವನಿಂದ " ಧನ್ವ " ನೆಂಬಾತ ಹುಟ್ಟಿದ. ಈ ಧನ್ವನ ಮಗನಾಗಿ ಆಯುರ್ವೇದ ಪ್ರವರ್ತಕನೂ; ಸರ್ವ ಯಜ್ಞ ಭೋಕ್ತನೂ; ವಾಸುದೇವಾಂಶನಾದವನೂ; ತನ್ನ ಸ್ಮಾರಣೆ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ರೋಗಾದಿ ಸಕಲ ದುಃಖ ನಾಶಕನಾದ "ಧನ್ವಂತರೀ " ದೇವನು ಅವತರಿಸಿದನು!

ಈ ವಿಷಯವು " ಹರಿವಂಶ " ದಲ್ಲಿ...

ಧನ್ವಸ್ತು ದೀರ್ಘತಮಸಃ ವಿದ್ವಾನ್ ಧನ್ವಂತರೀಸ್ತತಃ ||

ಶ್ರೀ ದುರ್ವಾಸರ ಶಾಪದಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ದೈತ್ಯರಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕರು.

ಶ್ರೀ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀ ಹರಿಯನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ..

" ಅಹಿ - ಮೂಷಕ " ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದೈತ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರ ಮಥನ ಮಾಡಲು ಶ್ರೀ ಹರಿ ಆದೇಶಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಆದೇಶಾನುಸಾರ ಅಮೃತಕ್ಕಾಗಿ ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಡಗೋಲನ್ನಾಗಿಯೂ; ವಾಸುಕಿಯನ್ನು ಹಗ್ಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದೇವ - ದೈತ್ಯರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಥಿಸಿದಾಗ..

ಕಾಲಕೂಟ ವಿಷ

ಕಾಮಧೇನು

ಉಚೈಶ್ರವಸ್

ಐರಾವತ

ಪಾರಿಜಾತ

ಅಪ್ಸರೆಯರು

ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು

ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತರಾದರು. ಅಜಿತನಾಮಕ ಶ್ರೀ ಹರಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರನ್ನು ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಆ ನಂತರ ಕ್ಷೀರ ಸುಮುದ್ರದಿಂದ ಮಧ್ಯದ ಅಭಿಮಾನಿ ವಾರುಣೀದೇವಿಯು ಬಂದಾಗ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಅನುಮತಿಯಂತೆ ಅವಳನ್ನೂ ಅಸುರರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ, ಶ್ರೀ ಹರಿ ಧನ್ವಂತರೀ ರೂಪದಿಂದ ಅಮೃತ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕಲಶವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ " ದಲ್ಲಿ...

ಅಮೃತಾ ಪೂರ್ಣ ಕಲಶಂ ಬಿಭ್ರದ್ ವಲಯ ಭೂಷಿತಂ |

ಸ ವೈ ಭಗವತಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣೋರಂಶಾಂಶ ಸಂಭವಃ ||

ಧನ್ವಂತರಿತಿ ಖ್ಯಾತ ಆಯುರ್ವೇದ ದೃಗಿಜ್ಯಭಾಕ್ ||

ಶ್ರೀ ಭಾವಿಸಮೀರ ವಾದಿರಾಜ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು....

ಧನ್ವಂತರೇಂಗರುಚಿ ಧನ್ವಂತರೇರಿತರುಧನ್ವಂತರೀಭವ ಸುಧಾ

ಭಾನ್ವಂತರಾವಸಥ ಮನ್ವಂತರಾಧಿಕೃತತನ್ವಂತಕೌಷಧನಿಧೇ |

ಧನ್ವಂತರಂಗಶುಗುದನ್ವಂತಮಾಜಿಷು ವಿತನ್ವನ್ ಮಮಾಭಿ ತನಯಾ

ಸೂನ್ವಂತಕಾತ್ಮಹೃದತನ್ವಂತರಾವಯವತನ್ವಂತರಾರ್ತಿ ಜಲಧೌ ||

ಅಂಗರುಚಿ ಧನ್ವಂತರೇಃ = ಶರೀರ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವ

ಅರಿತರು ಧನ್ವನ್ = ಶತ್ರುಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಮರುಭೂಮಿಯಂತಿರುವ

ಸುಧಾ ಭಾನ್ವಂತರಾವಸುಧ = ಅಮೃತ ಕಿರಣನಾದ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ

ಮನ್ವಂತರಾಕೃತತನ್ವಂತರ = ಈ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಯಂಭುವಾದಿ

ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಜ್ಞ - ಕಪಿಲ - ದತ್ತಾತ್ರೇಯಾದಿ ಅವತಾರಗಳುಳ್ಳ

ಔಷಧನಿಧೇ = ಔಷಧಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೇ

ಆಜಿಸು = ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ

ಧನ್ವಂತರಂಗಶುಗುದನ್ವಂತಂ = ದಾನವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವರ ತಾಯಿಯಾದ

ದನುವಿಗೆ ದುಃಖವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು

ವಿತನ್ವನ್ = ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ

ಅಭಿ ತನಯಾ = ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಮಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ

ಸೂನು = ಮಗನಾದ ಮನ್ಮಥನನ್ನು

ಅಂತಕ = ನಾಶಗೊಳಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಮಹಾರುದ್ರದೇವರ

ಆತ್ಮ = ಮನಸ್ಸನ್ನು

ಹೃತ್ = ಅಪಹರಿಸಿದ

ಅತನು = ಪುಷ್ಪವಾದ

ಅಂತರಾವಯವ = ಸ್ತನ, ಜಘನ ಮುಂತಾದ ಅವಯವಗಳುಳ್ಳ

ತನ್ವಂತರ = " ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣೀ " ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪವುಳ್ಳ

ಹೇ ಧನ್ವಂತರೇ = ಹೇ ಧನ್ವಂತರೀ ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಹರೇ

ಆರ್ತಿ ಜಲಧೌ = ಸಂಸಾರಾಖ್ಯ ದುಃಖ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ನನಗೆ

ತರೀ ಭವ = ಅದನ್ನು ದಾಟಲು ದೋಣಿಯಾಗು!!

" ಧನ್ವಂತರೀ "

" ಧನ್ವ " ಯೆಂದರೆ " ಮರುಭೂಮಿ ".

ಈ ಸಂಸಾರವೇ ಮರುಭೂಮಿಯಂತಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವನೇ " ಧನ್ವಂತರ ".

ಧನ್ವ = ಪಾಪಗಳೂ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತಿಕ ರೋಗಗಳೂ. ಇವುಗಳನ್ನು..

ಅಂತರಿ = ನಾಶ ಮಾಡುವನು!!

ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸ ಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿನ ಸಪ್ತಮೋಧ್ಯಾಯದ ೨೧ ಶ್ಲೋಕ...

ಧನ್ವಂತರಿಶ್ಚ ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಯಮಾಸ ದೇವೋ

ನಾಮ್ನಾ ನೃಣಾಂ ಪುರುರುಜಾಂ ರುಜ ಆಶುಯಂತಿ |

ಯಜ್ಞೇ ಚ ಭಾಗಮಮೃತಾಯುರವಾಪ ಚಾದ್ಧಾ

ಆಯುಶ್ಚ ವೇದ ಮನುಶಾಸ್ತ್ರಾವತೀರ್ಯ ಲೋಕೇ ||

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು " ತಂತ್ರಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ " ದಲ್ಲಿ...

ಅಜ್ಞಾನ ದುಃಖ ಭಯ ರೋಗ ಮಹಾ ವಿಷಾನಿ |

ಯೋಗೋಽಯಮಾಶು ವಿನಿಹಂತಿ ಸುಖಂ ಚ ದದ್ಯಾತ್ ||

ಉನ್ಮಾದ ವಿಭ್ರಮ ಹರಃ ಪರಿತಶ್ಚ ಸಾಂದ್ರಮಾನಂದಮೇವ

ಪದಮಾಪಯತಿ ಸ್ಮ ನಿತ್ಯಮ್ ||

" ಧನ್ವಂತರೀ " ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವವರಿಗೆ..

ಅಜ್ಞಾನ - ದುಃಖ - ಹೆದರಿಕೆ - ರೋಗಗಳೂ - ಮಾರಕವಾದ ವಿಷಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಹರಿಸಿ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು.

ಹುಚ್ಚು - ಮಾನಸಿಕ ಗೊಂದಲಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಪರದಲ್ಲಿ ನಾಶವೇ ಇಲ್ಲದ ಸುಖದ ತೌರೂರಾದ ವೈಕುಂಠಾದಿ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸುವುದು!!

" ಧಂ ಧನ್ವಂತರಯೇ ನಮಃ " ಎಂದು ಜಪಿಸಲು ಸಿಗುವ ಫಲ...

ಆಯುಷ್ಯದ್ವಿಯಾಗೋದು = ರೋಗಾದಿ ಉಪದ್ರವಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಆಯುಷ್ಯ ದೊರಕುವುದು.

ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬರುವುದು = ಈ ಮಂತ್ರವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ಜನರನ್ನು ಪೀಡಿಸುವ ರೋಗಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಈ ಸಂಸಾರದಿಂದಲೇ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಬಲ್ಲದು.

ಕಾಯ ನಿರ್ಮಲಿನ = ಪಾವನವಾದ ಪಾಪವಿಲ್ಲದ ದೇಹ

ಮಾಯಾ ಹಿಂದಾಗುವುದು = ಮಾಟ, ಕೃತ್ರಿಮ, ದೆವ್ವ ಮೊದಲಾದ ಐಂದ್ರಜಾಲಿಕ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಬರುವ ಆಪತ್ತುಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುವವು.

" ಶ್ರೀ ಧನ್ವಂತರೀ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ "

ಅಮೃತಕ್ಕಾಗಿ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ " ಅನಂತ " ನಾಮಕನಾಗಿ ಗರುಡ ಮಂದರವನ್ನು ಹೊತ್ತ ರೈವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ " ಸುಪರ್ಣ " ನಾಮಕನಾಗಿ ಅವನೇ ಹೊತ್ತ! ಈ ವಿಷಯವು " ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರಾಣ " ದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ!!

ಚಂದ್ರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಕಾಶೀರಾಜನ ಮಗನಾಗಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ " ಧನ್ವಂತರೀ " ಅವತಾರ ೭ನೇ ಚಾಕ್ಷುಷ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ೭ನೇ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎರಡಾವರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಯು " ಧನ್ವಂತರೀ " ರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾನೆ!!

ಷಷ್ಠೇ ಚ ಸಪ್ತಮೇ ಚಾಯಂ ದ್ವಿರಾವಿರ್ಭಾವಮಾಗತಃ |

ಷಷ್ಠಂತರೇಽಭಿಮಥನಾದ್ಭುತಾಮೃತ ಕಮಂಡಲುಃ ||

ಉದ್ಗತೋ ದ್ವಿಭುಜಃ ಶ್ಯಾಮ ಆಯುರ್ವೇದ ಪ್ರವರ್ತಕಃ |

ಸಪ್ತಮೇ ಚ ತಥಾ ರೂಪಃ ಕಾಶೀರಾಜ ಸುತೋಽಭವತ್ ||

" ಶ್ರೀ ಧನ್ವಂತರೀ " ರೂಪ ವರ್ಣನೆ "

ಶ್ರೀಮಧ್ಭಾಗವತ " ದಲ್ಲಿ....

ಅಥೋದಧೇರ್ಮಧ್ಯಮಾನಾತ್ ಕಾಶ್ಯಪೈರಮೃತಾರ್ಥಿಭಿಃ |

ಉದತಿಷ್ಠನ್ ಮಹಾರಾಜ ಪುರುಷಃ ಪರಮಾದ್ಭುತಃ ||

ದೀರ್ಘಪೀವರ ದೋರ್ದಂಡಃ ಕಂಬುಗ್ರೀವೋಽರುರೇಕ್ಷಣಃ |

ಶ್ಯಾಮಲಸ್ತರುಣಃ ಸ್ವಗ್ನೀ ಸರ್ವಾಭರಣ ಭೂಷಿತಃ ||

ಪೀತವಾಸಾ ಮಹೋರಸ್ತುಃ ಸುಮೃಷ್ಟಮಣಿ ಕುಂಡಲಃ |

ನೀಲಕುಂಚಿತ ಕೇಶಾಂತಃ ಸುಭಗಃ ಸಿಂಹ ವಿಕ್ರಮಃ ||

ಅಮೃತಾಪೂರ್ಣ ಕಲಶಂ ಬಿಭ್ರದ್ ವಲಯ ಭೂಷಿತಂ |

ಸ ವೈ ಭಗವತಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣೋರಂಶಾಂಶ ಸಂಭವಃ ||

ಧನ್ವಂತರಿತಿ ಖ್ಯಾತ ಆಯುರ್ವೇದ ದೃಗಿಜ್ಯಭಾಕ್ |

ತಮಾಲೋಕ್ಯಾಸುರಾಃ ಸರ್ವೇ ಕಲಶಂ ಚಾಮೃತಾಭೃತಮ್ ||

ಲಿಪ್ಯಂತಃ ಸರ್ವವಸ್ತುನಿ ಕಲಶಂ ತರಸಾಽಹರನ್ |

ನೀಯಮಾನೇಽಸುರೈಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಕಲಶೇಽಮೃತಭಾಜನೇ ||

ಹೇ ಪರೀಕ್ಷಿತ ಮಹಾರಾಜನೇ ಕೇಳು...

ಅಮೃತಾರ್ಥಿಗಳಾದ ದೇವ ದಾನವರು ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಾನಂತರ ಪುನಃ ಕ್ಷೀರ

ಸಮುದ್ರ ಮಥನ ಮಾಡಲು ಆ ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಓರ್ವ ಮಹಾ ಪುರುಷನು

ಅದ್ಭುತಾಕಾರನಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದನು.

ಆತನು ದೀರ್ಘವೂ, ದುಂಡಾದ ಪುಷ್ಟವಾದ ತೋಳುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದೂ, ಆ ತೋಳುಗಳು

ಆಜಾನುಲಂಬಿಯಾಗಿದ್ದವು.

ಶಂಖದಂತೆ ಕಂಠ, ಕಡೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗಿ, ಮೈಬಣ್ಣ ನೀರುಂಡ ಮೇಘದಂತಿತ್ತು.

ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಆಭರಣಗಳು ಮೆರೆಯುತ್ತಿರಲು, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ ಜೋತಾಡುತ್ತಿತ್ತು.
ವಿಶಾಲವಾದ ಎದೆಯುಳ್ಳ ಆತ ಪೀತಾಂಬರ ಧರಿಸಿ, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ಕರ್ಣಾಭರಣವು
ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿತ್ತು.

ಕಪ್ಪನೆಯ ಗುಂಗುರು ತಲೆಗೂದಲುಗಳು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುಂದರನಾದ ಆತ ಸಿಂಹ
ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಗಂಭೀರವಾದ ನಡುಗೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದ!!

ಕಡಗಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತ ಕಲಶವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದನು.

ಈ ಪುರುಷನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪಾಂಶನಾದ " ಶ್ರೀ ಧನ್ವಂತರೀ " ಯು.

ಈ ಶ್ರೀ ಧನ್ವಂತರೀಯೇ " ಆಯುರ್ವೇದ " ವೆಂಬ ವೈದ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯದ್ರಷ್ಟಾರನು!!

ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲದಾಸರು...

ಅವರೋಗವೊ ಯೆನಗೆ ದೇವ ಧನ್ವಂತ್ರೀ || ಪಲ್ಲವಿ ||

ಸಾವಧಾನದಿ ಕೈಪಿಡಿದು ನೀ ನೋಡಯ್ಯಾ || ಆ. ಪ ||

ಹರಿ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಕಾಣಿಸವು ಯೆನ್ನ ಕಂಗಳಿಗೆ |

ಹರಿ ಕೀರ್ತನೆಯು ಕೇಳಿಸದೆನ್ನ ಕಿವಿಗೆ |

ಹರಿ ಮಂತ್ರ ಸ್ತೋತ್ರ ಬಾರದು ಯೆನ್ನ ನಾಲಿಗೆಗೆ |

ಹರಿ ಪ್ರಸಾದವು ಯೆನಗೆ ಸವಿಯಾಗದೈಯ್ಯಾ || ಚರಣ ||

ಹರಿ ಪಾದ ಸೇವೆಗೆನ್ನ ಹಸ್ತಗಳು ಚಲಿಸವು |

ಹರಿ ಗುರುಗಳಂಫಿಗೆ ಶಿರಬಾಗದೂ |

ಹರಿಯ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ ವಾಘ್ರಾಣಿಸದು ನಾಸಿಕವು |

ಹರಿ ಯಾತ್ರೆಗಳಿಗೆನ್ನ ಕಾಲೇಳದಯ್ಯಾ || ಚರಣ ||

ಅನಾಥ ಬಂಧು ಗೋಪಾಲವಿಠಲರೇಯ |

ಯೆನ್ನ ಭಾಗದ ವೈದ್ಯ ನೀನೇಯಾದೀ |

ಅನಾದಿ ಕಾಲದ ಭವರೋಗ ಕಳೆಯಯ್ಯಾ |

ನಾನೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯೆ ನೀ ಮಾಡಿದುಪಕಾರ || ಚರಣ ||

ಶ್ರೀ ವಿಜಯರಾಯರು...

ಧಂ ಧನ್ವಂತರೀ ಯೆಂದು ಪ್ರಣವ ಪೂರ್ವಕದಿಂದ |

ವಂದಿಸಿ ನೆನೆಯಲು ವಿಜಯವಿಠಲ ವೊಲಿವ ||

ಧನ್ವಂತರಿ ಮಹಾಮಂತ್ರ (ತಂತ್ರಸಾರಸಂಗ್ರಹ)

|| ಧಂ ಧನ್ವಂತರಯೇ ನಮಃ ||

ಸ್ವಯಮುದ್ದೇಶವಾನ್ ಪೂರ್ವವರ್ಣಪೂರ್ವೋ ನಮೋ ಯುತಃ |

ಧಾನ್ವಂತರೋ ಮಹಾ ಮಂತ್ರಃ ಸಂಸೃತಿವ್ಯಾಧಿನಾಶನಃ || ೧ ||

ಚಂದ್ರೌಘಕಾಂತಿಮಮೃತೋರುಕರೈರ್ಜಗಂತಿ

ಸಂಜೀವಯಂತಮಮಿತಾತ್ಮಸುಖಂ ಪರೇಶಂ |

ಜ್ಞಾನಂ ಸುಧಾಕಲಶಮೇವ ಚ ಸಂದಧಾನಂ

ಶೀತಾಂಶುಮಂಡಲಗತಂ ಸ್ಮರತಾತ್ಮಸಂಸ್ಥಂ || ೨ ||

ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಸ್ಥಿತಾದಮುತ ಏವ ಸುಧಾಂ ಸ್ರವಂತೀಂ

ಭ್ರೂಮಧ್ಯಗಾಚ್ಚ ತತ ಏವ ಚ ತಾಲುಸಂಸ್ಥಾತ್ |

ಹಾರ್ದಾಚ್ಚ ನಾಭಿಸದನಾದಧರಾಸ್ಥಿತಾಚ್ಚ

ಧ್ಯಾತ್ವಾಭಿಪೂರಿತತನುರ್ದುರಿತಂ ನಿಹನ್ಯಾತ್ | ೩ |

ಅಜ್ಞಾನ ದುಃಖ ಭಯ ರೋಗ ಮಹಾವಿಷಾಣಿ

ಯೋಗೋಽಯಮಾಶು ವಿನಿಹಂತಿ ಸುಖಂ ಚ ದದ್ಯಾತ್ |

ಉನ್ಮಾದವಿಭ್ರಮಹರಃ ಪರತಶ್ಚ ಸಾಂದ್ರ

ಸ್ವಾನಂದ ಮೇವ ಪದಮಾಪಯತಿ ಸ್ಮ ನಿತ್ಯಂ | ೪ |

ಧ್ಯಾತ್ವೈವ ಹಸ್ತತಲಗಂ ಸ್ವಮೃತಂ ಸ್ರವಂತಂ

ದೇವಂ ಸ ಯಸ್ಯ ಶಿರಸಿ ಸ್ವಕರಂ ನಿಧಾಯ |

ಆವರ್ತಯೇನ್ಮನುಮಿಮಂ ಸ ಚ ವೀತರೋಗಃ

ಪಾಪಾದಪ್ಯೇತಿ ಮನಸಾ ಯದಿ ಭಕ್ತಿ ನಮ್ರಃ | ೫ |

ಶತಂ ಸಹಸ್ರಮಯುತಂ ಲಕ್ಷಂ ವಾಸರೋಗಸಂಕ್ಷಯಾತ್ |

ಇಮಮೇವ ಜಪೇನ್ಮಂತ್ರಂ ಸಾಧೂನಾಂ ದುಃಖಶಾಂತಯೇ | ೬ |

ಜ್ವರ ದಾಹಾದಿ ಶಾಂತ್ಯರ್ಥಂ ತರ್ಪಯೇನ್ಮನುನಾಸಮುನಾ |

ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಹರಿಂ ಜಲೇ ಸಪ್ತರಾತ್ರಾಜ್ಞಾತಿರ್ವಿನಶ್ಯತಿ || ೭ |

ಆಯುತಾಮೃತಸಮಿದ್ಧೋಮಾತ್ ಗೋಘೃತಕ್ಷೀರಸಂಯುತಾತ್ |

ಸರ್ವರೋಗಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ ವಿಮುಖೋ ನ ಹರೇರ್ಯದಿ || ೮ ||

ಭೂತಾಭಿರಸಾಂತ್ಯರ್ಥಮಪಾಮಾರ್ಗಾಹುತಿಕ್ರಿಯಾ |

ದ್ವಿಗುಣಾಮೃತಯಾ ಪಶ್ಚಾತ್ಯೇವಲೇನ ಫುಲೇನ ವಾ | ೯ |

ಆಯುರ್ವಿವೃದ್ಧಯೇ ನಿತ್ಯಂ ಜನ್ಮ ನಕ್ಷತ್ರ ಏವ ವಾ |

ಚತುಶ್ಚತುರ್ಭಿರ್ದೂವಾಭಿಃ ಕ್ಷೀರಾಜ್ಯಾಕ್ತಾಭಿರಿಷ್ಯತೇ | ೧೦ |

ಸರ್ವಕ್ರಿಯಾ ಹರೌ ಭಕ್ತೇ ಹರಿಭಕ್ತಸ್ವನುಷ್ಠಿತಾಃ |

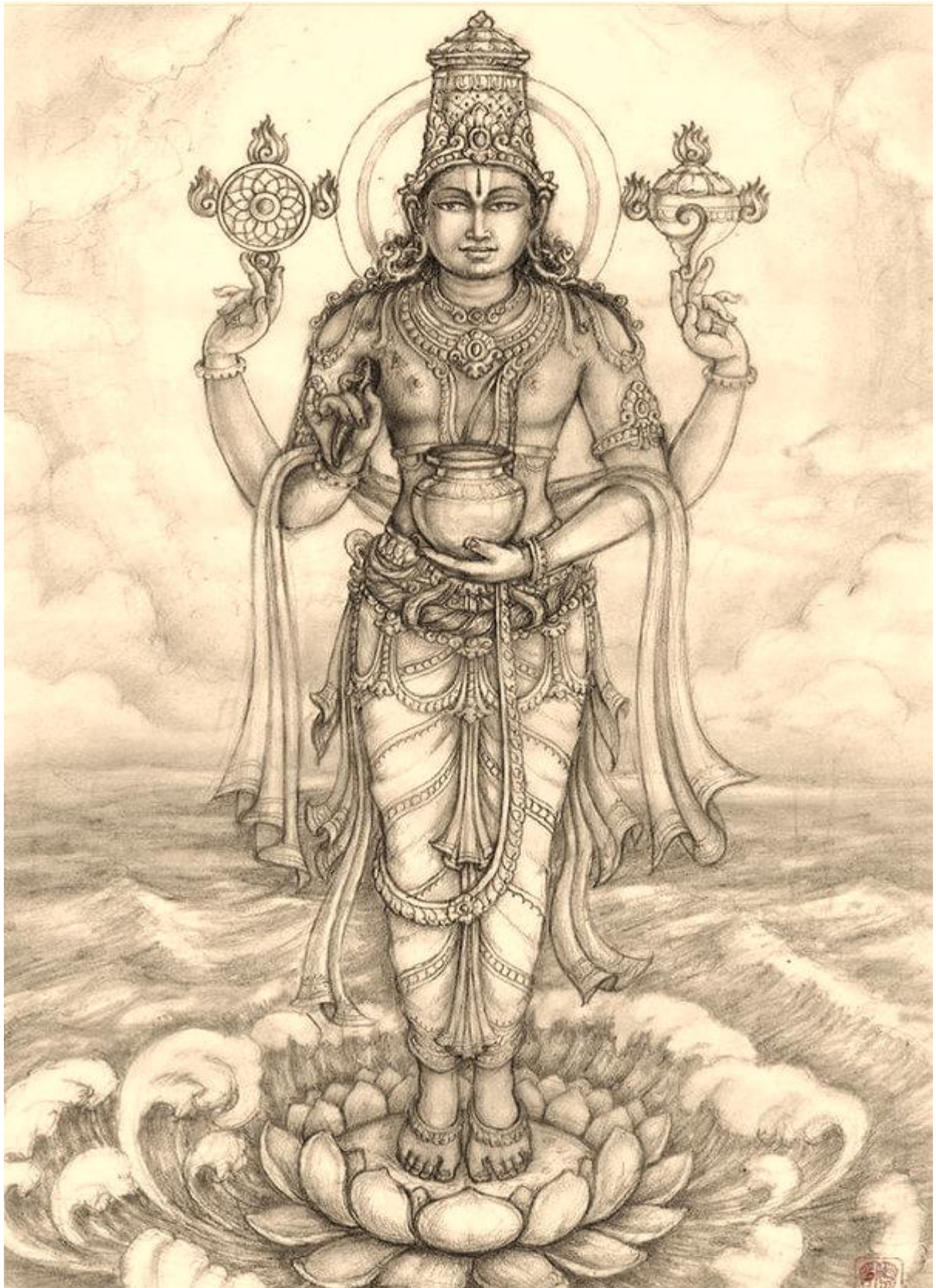
ಗುರುಭಕ್ತೇ ಸದಾಚಾರ್ಯಃ ಫಲಂತ್ಯದ್ಧಾ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ | ೧೧ |

– ಧನ್ವಂತರಿ ವೇದ ಮಂತ್ರ* –

ಅಯಂ ಮೇ ಹಸ್ತೋ ಭಗವಾನ್ ಅಯಂ ಮೇ ಭಗವತ್ತರಃ |

ಅಯಂ ಮೇ ವಿಶ್ವಭೇಷಜೋಽಯಂ ಶಿವಾಭಿಮರ್ಶನಃ | ಋಗ್ವೇದ |

nAhAm kArtA hAriH kArtA
Hari Sarvottama – Vaayu Jeevottama